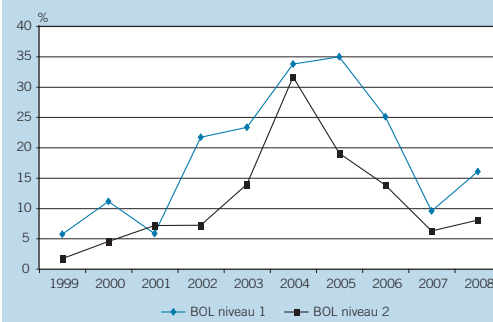

De conjunctuurgevoeligheid van een startkwalificatie

Onderzoek van het ROA uit 2006 heeft al aangetoond dat de waarde die een mbo-startkwalificatie op de arbeidsmarkt heeft zeer gevoelig is voor de conjunctuur. De tijdsperiode 1999–2007 kan in vier conjunctuurperiodes ingedeeld worden. De periode 1999–2001 met een relatief sterke economie; 2002–2004 met een duidelijk slechter draaiende economie, de jaren 2005–2007 die zich kenmerken door een wederom aantrekkende economie en 2008, waarin de eerste invloed van de kredietcrisis tot uiting komt. In de figuur wordt de ontwikkeling van het werkloosheidspercentage van mbo-BOL-gediplomeerden met en zonder startkwalificatie voor deze vier perioden weergegeven. De relatie tussen een startkwalificatie en de werkloosheid komt daarbij voor het eerst in 2002, en daarmee aan het begin van een periode met een minder sterke groei in de economie, naar voren. Terwijl de werkloosheid onder de gediplomeerde schoolverlaters van mbo-BOL niveau 1 in dit jaar bijna vier keer zo groot is vergeleken met het jaar ervoor, blijft het werkloosheidspercentage onder de mbo-gediplomeerden niveau 2 stabiel. Pas een jaar later neemt ook in deze groep het werkloosheidspercentage toe en op het hoogtepunt van de economische malaise in 2004 hebben de twee groepen schoolverlaters wederom een vrijwel identiek werkloosheidspercentage. Op het moment dat de economie zich weer herstelt in 2005, nemen de kansen op de arbeidsmarkt direct weer toe voor de groep gediplomeerden van het mbo niveau 2. Tegelijkertijd ondervinden de gediplomeerde schoolverlaters zonder startkwalificatie nog grote moeite om werk te vinden. Pas op het moment dat het economisch herstel zich doorzet profiteren ook zij ervan. De figuur laat een indicatie zien van wat de nabije toekomst voor deze twee groepen gediplomeerde

schoolverlaters in petto heeft. De scherpe daling in de economische groei in het najaar van 2008 zal waarschijnlijk eerst de gediplomeerde schoolverlaters zonder startkwalificatie treffen. Dat blijkt al uit de groeiende werkloosheid onder beide groepen gediplomeerde schoolverlaters: de werkloosheid van gediplomeerden met startkwalificatie stijgt van 6,2% naar 8%; onder de gediplomeerden zonder startkwalificatie groeit de werkloosheid van 10% naar 16%.

Conjunctuurgevoeligheid van een startkwalificatie: werkloosheidspercentage mbo-BOL niveau 1 en 2, 1999–2008.

Bron: ROA SchoolverlatersInformatieSysteem, 1999–2008

Monetaire Zaken

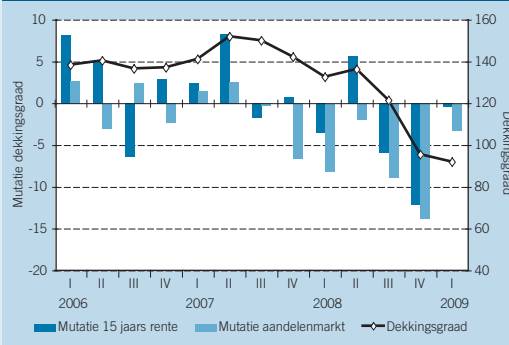
Rentegevoeligheid dekkingsgraad pensioenfondsen

De belangrijkste graadmeter voor de financiële positie van pensioenfondsen is de nominale dekkingsgraad: de verhouding tussen bezittingen en verplichtingen. Omdat de verplichtingen in de toekomst liggen, dienen deze te worden verdisconteerd naar het heden. Daarbij leidt een lagere rente tot een hogere waardering van de verplichtingen. Dit resulteert in een daling van de dekkingsgraad. Naast de verplichtingen is ook de waarde van sommige bezittingen, in het bijzonder obligaties, afhankelijk van de kapitaalmarktrente. Ook deze stijgt bij een dalende rente. Dit heeft een gunstig effect op de dekkingsgraad. Per saldo is het effect van een rentewijziging op de verplichtingen echter groter. Deze zijn omvangrijker dan de rentegevoelige bezittingen. Bovendien is de gemiddelde looptijd van de verplichtingen langer en daardoor gevoeliger voor rentefluctuaties. Omdat de verplichtingen van pensioenfondsen niet meer tegen een vaste rekenrente gewaardeerd worden, maar sinds enkele jaren tegen actuele kapitaalmarktrentes, is de dekkingsgraad volatieler geworden.

De bezittingen zijn daarnaast afhankelijk van veranderingen in aandelenkoersen. In de figuur is de mutatie van de dekkingsgraad uitgesplitst in een deel dat kan worden verklaard door wijzigingen van de vijftienjaarsrente, met effecten op bezittingen en verplichtingen, en het deel dat aan de bezittingenzijde van de balans mutaties van aandelenmarkten weerspiegelt.

Tekenend voor de rentegevoeligheid van de dekkingsgraad is de stijging ervan in het tweede kwartaal van 2008, van 132 naar 136 procent, toen een rentestijging van 41 basispunten er een opwaarts effect op had van 6 procentpunten, bij een neerwaarts effect van 2 punten door koersdalingen op aandelen. Vanaf de zomer van 2008 daalde de rente echter gestaag bij verslechterde economische vooruitzichten en lagere inflatieverwachtingen. Het lage renteniveau en

Ontwikkeling dekkingsgraad pensioenfondsen (in procenten).

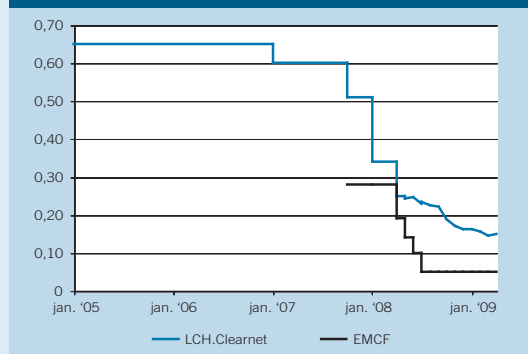
Bron: DNB

wereldwijd gedaalde aandelenkoersen resulteerden tezamen in een gemiddelde dekkingsgraad van 92 procent aan het eind van het eerste kwartaal van 2009. Bij een toegenomen aantal fondsen is de dekkingsgraad nu lager dan de vereiste 105 procent. Dergelijke fondsen moeten bij DNB een herstelplan indienen om de dekkingsgraad weer op peil te brengen en de meeste hebben dat inmiddels ook gedaan. In verband met de uitzonderlijke omstandigheden is de maximale hersteltermijn verlengd van drie naar vijf jaar. 16

Tarieven effectenafwikkeling dalen door concurrentie

In de afgelopen jaren is getracht om het effectenverkeer in Europa efficiënter te maken. De afwikkeling van een effectentransactie, ook wel clearing en settlement genoemd, vormt een belangrijke component in de kosten van het effectenverkeer. Deze afwikkeling kan doorgaans alleen door een instelling in het eigen land worden verwerkt, waardoor per

Tarieven effectenclearing in Nederland (in euro's).

Bron: LCH.Clearnet SA en EMCF

EU-lidstaat andere systemen bestaan. Ook bestaat er geen Europese Richtlijn voor de afwikkeling van effectentransacties. Deze versnippering in Europa maakt grensoverschrijdend effectenverkeer tussen EU-lidstaten inefficiënt.

Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Verenigde Staten waar één onderneming, DTCC, één centraal systeem aanbiedt voor de afwikkeling van effectentransacties. Afhankelijk van de wijze van meten zijn de afwikkelingskosten 6 tot 7 keer lager dan in de EU.

De Markets in Financial Instruments Directive (MiFID) is een Europese Richtlijn die sinds het najaar van 2007 van kracht is en heeft tot doel om concurrentie in de handel in effecten te bevorderen. Een gevolg van de MiFID is dat er nieuwe handelsplatformen zijn ontstaan die concurreren met de gevestigde beurzen.

Ook zijn nieuwe effectenafwikkelondernemingen ontstaan. De *Code of Conduct* is een tweede initiatief en is van kracht sinds januari 2008. Marktpartijen zelf (beurzen en afwikkelinstellingen) stellen zich hierin ten doel om de afwikkeling van het effectenverkeer concurrerender te maken door bijvoorbeeld tarieven inzichtelijk te maken en markten open te stellen. Een indicator van het succes van deze initiatieven is de ontwikkeling van de tarieven in de afhandeling van effectentransacties in Nederland. Sinds 2006 dalen deze sterk. De figuur toont het beloop van de tarieven van LCH.Clearnet SA, van oudsher afwikkelonderneming van de Euronextmarkten, en van EMCF, de afwikkelonderneming van enkele nieuwe handelsplatformen waaronder Chi-X. Kostte de afhandeling per transactie in 2005 bij LCH.Clearnet SA nog 65 eurocent, inmiddels is dit tarief verlaagd tot 15 eurocent. EMCF vraagt inmiddels 5 eurocent per transactie. Mede dankzij de bepalingen in de Code of Conduct zijn de tarieven publiek inzichtelijk geworden.

Effect van re-integratie op de kans om uit te stromen uit WWB naar werk, binnen 1,5 jaar na start van het traject, naar type traject, in procentpunten, 2002-2004.

Duur uitkering	Gemiddeld	Diagnose	Alg. aanbodversterking	Scholing	Arbeidsbemiddeling
Gemiddeld	2,7	1,5	2,0	5,7	5,0
Etniciteit					
Autochtonen	1,6	0,5	2,4	3,8	5,3
Niet-westerse allochtonen gemiddeld	3,9	2,6	1,1	7,9	5,1
Turken	5,4	3,4	-4,1	3,4	5,3
Marokkanen	4,0	1,4	0,8	13,7	4,5
Surinamers	4,1	3,0	0,3	11,4	5,1
Antillianen	2,5	5,5	-0,3	6,9	4,8
Overige niet-westerse allochtonen	3,5	1,9	3,4	7,3	5,4
Westerse allochtonen	1,4	1,2	4,0	3,6	1,9

Bron: Berekening SEO op basis van CBS gegevens

Re-integratie is maatwerk

De effectiviteit van re-integratiemaatregelen ingezet voor mensen met een WWB-uitkering verschilt per instrument. Gemiddeld leidt een re-integratietraject, los van de andere mogelijke invloeden, tot een verhoging van de kans op werk met 2,7 procentpunt van 18% tot bijna 21% anderhalf jaar na de start van een traject. In een re-integratietraject kunnen vier soorten instrumenten worden ingezet: bemiddeling, diagnose, algemene aanbodversterking en scholing. Bemiddeling koppelt een werkloze aan

een vacature en is direct gericht op het vinden van werk. De drie andere instrumenten pogen de afstand tot de arbeidsmarkt van de werkzoekende kleiner te maken. Diagnose is bedoeld om vast te stellen wat de werkzoekende nodig heeft om zijn arbeidsmarktkansen te verbeteren. Hieronder valt bijvoorbeeld een beroepskeuzetest of een assessment. Aanbodversterkende instrumenten zijn bijvoorbeeld een sollicitatietraining of een stageplaats, en de verwachting is dat de werkzoekende met deze kennis en ervaring sneller werk kan vinden. Scholing betreft het aanleren van nieuwe vaardigheden. Hieronder vallen vaktrainingen zoals een computercursus of een opleiding tot beveiliging. Zoals blijkt uit de tabel verhogen de instrumenten arbeidsbemiddeling en scholing de kans op het vinden van werk met 5 procentpunt of meer. Het effect van de instrumenten diagnose en aanbodversterking is tussen de 1,5 en 2 procentpunt. Gemiddeld is het effect over alle instrumenten een 2,7 procentpunt hogere kans op werk.

De effectiviteit van instrumenten verschilt ook per etnische groep. Gemiddeld over alle instrumenten is re-integratie effectiever voor niet-westerse allochtonen dan voor autochtonen en westerse allochtonen. Wat opvalt is dat vooral scholing effectiever is voor niet-westerse allochtonen dan voor anderen. Een mogelijke verklaring is dat schooluitval relatief veel voorkomt bij niet-westerse allochtonen en er daarom veel winst te boeken is. Scholing verhoogt de kans op een baan het meest voor Marokkanen en Surinamers, namelijk met 13,7 en 11,4 procentpunt. Ook diagnose-instrumenten zijn effectiever voor niet-westerse allochtonen. Algemene aanbodversterking is juist weer wat effectiever voor autochtonen en westerse allochtonen. Bemiddeling is ongeveer even effectief voor iedereen behalve voor westerse allochtonen.